

TÁMOP-4.1.3-08/1-2008-0004

A felsőoktatási szolgáltatások rendszerszintű fejlesztése

Németország

A "European Inventory on Validation of Non-formal and informal learning" olyan webhely, amely 32 ország validációs gyakorlatáról ad képet, rendszeresen frissítve az anyagokat.

A weboldal elérhetősége: <http://www.ecotec.com/europeaninventory>

Ennek a forrásnak a felhasználásával, a 2010-ben frissített dokumentumok alapján készültek a magyar nyelvű összefoglalók, amelyek nem a teljes szöveg fordítását tartalmazzák, hanem az eredeti anyagok némileg tömörített magyar nyelvű összegzését.

Az eredeti országtanulmányok a GHK (<http://www.ghkint.com>) megbízásából és irányításával készültek.

Az eredeti angol nyelvű országjelentés szerzője: Silvia Annen és Markus Bretschneider

A magyar verziót készítette: Simon Eszter

TARTALOMJEGYZÉK

1. NEMZETI SZINT	3
1.1. Jogszabályi keretek	3
1.2. Kapcsolat a létező vagy fejlesztés alatt álló képesítési keretrendszerrel, valamint a validációhoz használt standardok	3
1.3. Nemzeti szintű intézményi keretek	4
1.4. A felelősség megosztása (nemzeti, regionális, helyi, szolgáltatói szinten) a validáció különböző területei szerint	4
1.5. Példák a regionális, a helyi vagy az EU által támogatott kezdeményezésekre	5
1.6. A validáció és a létező, illetve formálódó kreditrendszer és a tanegység-alapú vagy moduláris szerkezetű képesítési rendszer közötti kapcsolat	6
1.7. Finanszírozási keret	6
1.8. Adatok a kedvezményezettekről	7
2. SZERVEZETI SZINT	8
2.1 A formális oktatási és képzési szektor szerepe, beleértve a képzésszolgáltatókat is	8
2.2. A meglévő tájékoztató, tanácsadó és útmutató intézmények és hálózatok szerepe	8
2.3. Validáció a magánszektorban, és a magánszektor résztvevőinek szerepe	8
2.4. Validáció a harmadik szektorban, és a harmadik szektor résztvevőinek szerepe	9
2.5. A szervezetek költségei	9
3. AZ EGYÉNI SZINT	10
3.1. Tudatosítás és toborzás	10
3.2. Útmutatás és tanácsadás	10
3.3. Az egyének költségei	10
3.4. Speciális célcsoportokra irányuló kezdeményezések	11
3.5. A validáció révén elérhető egyéni előnyök bizonyítéka	11
4. MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS ÉRTÉKELÉS	12
4.1. ANKOM	12
4.2. ProfilPASS	12
4.3. A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgálója	12
5. ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK	14
5.1. A felhasznált módszerek	14
5.2. A felhasznált módszerek előnyei és hátrányai	15
6. A VALIDÁCIÓBAN KÖZREMŰKÖDŐK	16
6.1. A validációban közreműködők profilja	16
6.2. A közreműködők képzése és támogatása	16
6.3. Képesítési követelmények	16

1. NEMZETI SZINT

1.1. Jogsabályi keretek

A nem formális és informális tanulás validációjának jelenleg nem létezik jogi kerete és egységes rendszere Németországban. A komplex oktatási rendszeren belül a felelősségi körök szétoztásának köszönhetően számos különféle, jogi eszközökkel nem szabályozott megközelítéssel találkozhatunk.

A validációt érintő törvényi rendelkezésre példákat találhatunk a szakmai oktatás és képzés területén, ahol 2009 óta a képesítés megszerzését az Oktatási és Kulturális ügyek Minisztériuma Szövetségi Konferenciájának döntései szabályozzák.¹

A szabályozás a formális rendszerrel azonos jogosultságokat rendel az úgynevezett „külsős” vizsgához², azaz a formális képzésen kívülről érkezők szakmai vizsgája teljes képesítés elnyeréséhez vezet egy adott szakmában (nincs különbség független, külső vizsgán szerzett és a formális rendszerű képzésben megszerzett képesítés között), és a szakmai képesítéssel rendelkező felnőtt dolgozókat a felsőfokú oktatási rendszerbe történő belépésre jogosítja fel. (Ezeket részletesebben lásd az Inventory 2007-es, Németországot bemutató anyagában.)

Más európai országokkal szemben Németországban a legtöbb megközelítés nem jogsabályban rendezett megoldás, és azzal a céllal jött létre, hogy a nem formális és informális tanulást a későbbi, jogosultságokhoz kapcsolt validáció előfeltételeként ismerjék el. Így számos különféle megközelítés alakult ki, s a validáció Németországban jelenleg a helyi, regionális és nemzeti megközelítések színes mozaikjaként írható le. Az élethosszig tartó, nem formális és informális tanulás validációjának kialakítása egyre határozottabb szándékként jelent meg az elmúlt években,³ azonban az egységes keret mind a mai napig hiányzik.

Ennek illusztrálására három példát mutatunk be az alábbiakban: a „külsős”, azaz formális képzésben részt nem vett tanulók vizsgáját, és a képesítéssel rendelkező dolgozók felsőoktatásba történő belépését – mint jogilag szabályozott folyamatokat; valamint a ProfilPASS⁴ rendszert – mint a jogi szabályozástól független megoldást.

1.2. Kapcsolat a létező vagy fejlesztés alatt álló képesítési keretrendszerrel, valamint a validációhoz használt standardok

A jelenlegi Német képesítési keretrendszer (DQR) azt a változást támogatja, hogy a hangsúly a tanulási kimenetre kerüljön, vagyis az legyen a fontos, amit valaki tud, ért és képes elvégezni, nem pedig az, hogy hol tett szert ezekre az ismeretekre. A DQR a képzési rendszer átjárhatóságát támogatja, és

1 Részletesebben lásd http://ankom.his.de/material/dokumente/2009_03_06-Hochschulzugang-erful-qualifizierte-Bewerber.pdf, http://ankom.his.de/material/dokumente/2008_09_18-Anrechnung-Faehigkeiten-Studium-2.pdf és [http://www.hrk.de/de/download/dateien/Beschluss_HSzugang\(1\).pdf](http://www.hrk.de/de/download/dateien/Beschluss_HSzugang(1).pdf)

2 Az eredeti angol szövegben „External student” – szerepel. A tartalmilag érthető magyarításhoz utalni kell a német szakképzési törvényre, amely az iskolarendszerű szakképzés területét érintően lehetővé teszi, hogy ha valaki az iskolarendszerű képzésben nem vesz részt, de az elvárt tanulási eredményeket teljesíti, jogosult a szakmai vizsgát letenni, és az adott szakmai képesítést megszerzeni. (A szerk. megjegyzése.)

3 Számos kulcsfontosságú publikáció is megjelent ezzel kapcsolatban az elmúlt években, például az alábbiak: http://www.bmbf.de/pub/strategie_lebenslanges_lernen_blk_heft115.pdf, http://www.bmbf.de/pub/empfehlungen_innovationskreis_weiterbildung.pdf, http://www.bmbf.de/pub/IKBB-Broschuere-10_Leitlinien.pdf

4 <http://www.ProfilPASS.de>

a formális képesítésekkel nem rendelkező tanulók számára is tanulási lehetőségeket biztosít. Minden résztvevő egyetért az áttekinthetőség fontosságában. A szakoktatási és szakképzési szektor továbbá hangsúlyozza a szakoktatás és szakképzés ekvivalenciáját a felsőoktatással. A szakoktatási és szakképzési szektor aktívabb szerepet szánna a képesítési keretrendszernek a kreditátvitel és az előrehaladási funkció során, mint az általános és elméleti képzést nyújtó felsőoktatási szektor. Ugyanez vonatkozik az informálisan szerzett tudás, képességek és kompetenciák elismerésére.

Németországban nincsenek a validációnak konzisztens standardjai. A szakképzési törvény (német rövidítése BBiG) különböző lehetőségeket kínál ugyan az általános vizsgára a nem szakmunkás-tanuló státuszban lévők számára is, amely így a „formális képzésen kívülről jövő” felnőttek vizsgáját jelenti a szakmai oktatásban, ám ennek gyakorlati kivitelezéséhez nem léteznek konkrét standardok. A Német Szövetségi Szakképzési Intézet (*Bundesinstitut für Berufsbildung*, BIBB) egy kutatási projekt keretében vizsgálja a „formális képzésen kívülről jövő tanulók” vizsgájának elfogadásához előírt kritériumokat. Cél, hogy a szakmai oktatás területe áttekinthetővé váljon, s hogy a szakmai kamara használható standardokat dolgozzon ki.

Az Oktatási és Kulturális ügyek Minisztériuma Szövetségi Konferenciájának döntései szerint a felsőoktatás rendszerén kívül megszerzett tudás és képességek legfeljebb 50%-a ismerhető el a felsőoktatásban, amennyiben azok tartalma és szintje megfelel a formális képzés követelményeinek.

A szakképzéssel rendelkező emberek egyetemre történő belépését ez a 2009-es szabályozás határozta meg. Mivel a diplomák megszerzésének előfeltétele speciális munkatapasztalatok megléte, ezért erre a megoldásra úgy is tekinthetünk, mint a nem formális és informális tanulás elismerésére.

A ProfilPASS-rendszer a módszerre és az eszközre vonatkozó minőségi standardokat, valamint útmutatót és dokumentációt is magában foglal. Mostanáig nem jött létre kapcsolat a DQR és a ProfilPASS között. Azonban különféle határterületek miatt úgy tűnik, hogy egyszerűen csak idő kérdése, amíg a ProfilPASS és a DQR között kapcsolat alakul ki.

1.3. Nemzeti szintű intézményi keretek

A validáció jogi háttérének és egységes rendszerének hiányából adódóan sem központi intézmény, sem egységes intézményi keret nem létezik. A megközelítések sokfélesége a felelősségvállalások sokféleségét eredményezi, elsősorban a jogi szabályozás alatti szinten.

Az illetékes hatóságok a szakképzési törvény (BBiG) 71. §-ának megfelelően ismerik el a „formális képzésen kívülről jövő tanulók” szakmai vizsgáját. Ilyen illetékes hatóságok például a kézműveskamara, iparkamara, üzleti kamara, agrárkamara.

A felsőoktatásba való belépéshez a német rektori konferencia meghatározta a validáció kereteit, a konkrét szabályokat és eljárásokat pedig az adott egyetem határozza meg.

A ProfilPASS-rendszer kidolgozásához megalakult egy nemzeti szolgáltatóközpont 2005-ben. Ez jelenleg 55 helyi központot támogat. A rendszert olyan „multiplikátor”-ok építik, akik tanácsadókat képeznek. A tanácsadók oktatási intézményekben dolgoznak vagy független képzési szakemberek.

1.4. A felelősség megosztása (nemzeti, regionális, helyi, szolgáltatói szinten) a validáció különböző területei szerint

A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgáival kapcsolatban a validáció felelősségét minden vonatkozásban az illetékes hatóságok viselik. A szakképzéssel rendelkező dolgozók felsőoktatásba történő belépési eljárásának pedig minden felelősségét az egyes szolgáltatók (egyetemek) viselik.

A ProfilPASS-rendszer felelősségei centralizáltak. A nemzeti szolgáltatóközpont a helyi központok tanácsadóin keresztül a helyi szolgáltatókkal együttműködve kínál a célcsoportokhoz (pél-

dául fiatalokhoz, munkanélküliekhez vagy önkéntesekhez) igazított információt, tanácsadást és validációt.

1.5. Példák a regionális, a helyi vagy az EU által támogatott kezdeményezésekre

A regionális, a helyi és az EU által támogatott kezdeményezések általában kívül esnek a jogi szabályozás körén.. Erre sorolunk fel néhány példát:

- » „Pályaválasztási portfólió” (Berufswahlpass) – elsősorban a középiskolákban, a pályaválasztás előkészítése során használt eszköz;
- » „Szakmacsoport kompetencia azonosítása” (Facharbeitskreis Kompetenzfeststellung) – a munkaerőpiacon belül munkát változtatók (migránsok) integrálását elősegítő szemlélet;
- » „Az önkéntes munkavégzők kompetencia-igazolása” (Kompetenznachweis Ehrenamt⁵) – az önkéntes munka során szerzett tudás, képességek és kompetenciák dokumentálására szolgáló eszköz;
- » „A szakmába/munkába visszatérők kompetenciamérlege” (Kompetenzbilanz für Berufsrückkehrerinnen⁶) – a szülési, gyermekgondozási szabadságról a munkába visszatérők számára, a szabadság ideje alatt megszerzett tudás és kompetenciák dokumentálására szolgáló eszköz;
- » „A kulturális szektorban szerzett kompetenciák-igazolása” (Kompetenznachweis Kultur⁷) – olyan eszköz, amely azokat a tudásokat, képességeket és kompetenciákat dokumentálja, amelyeket valaki szakember irányítása alatt, kulturális események megszervezése során szerzett;
- » „Kompetencia panoráma munkát változtatók számára” (Kompetenzpanorama für Migrantinnen & Migranten⁸) – a bevándorlók meglévő kompetenciákat bemutató, és az integráció folyamatát segítő portfólió.
- » „Qualipass” (Qualipass in Baden-Württemberg⁹) – elsősorban az iskolai kereteken kívül tanuló diákok tevékenységét és képességeit bemutató eszköz;
- » „Ifjúsági munkavégzés igazolása” – az ifjúsági munkában végzett tevékenységek során a nem formális és informális módon megszerzett kompetenciák elismerésére szolgáló eszköz, mely az Európai Unió „Fiatalok Akcióban” („Youth in Action”) elnevezésű programjához kapcsolódik.

Az ANKOM-kezdeményezés a fentiekkel ellentétben jogilag szabályozott elemekre épül, és az a célja, hogy a képezett dolgozók felsőoktatásba történő belépését elősegítse. Ez a kormány által támogatott kezdeményezés a szakmai tapasztalat értékelésére és a felsőoktatásba történő belépés és ott történő tanulás akkreditálására vonatkozó megoldást fejlesztett ki.

A felsorolt kezdeményezések némelyike személyes támogatást (tanácsadást) is biztosít a tesztelés időszaka alatt. Az információk és útmutató kiadványok az interneten érhetők el.

5 http://www.dji.de/bibs/KN_LisU_Abschlussbericht.pdf

6 http://www.dji.de/bibs/33_633komp.pdf

7 <http://www.kompetenznachweiskultur.de/>

8 <http://www.innovision-concepts.de/de/bildungsmanagement-und-laufbahnberatung/kompetenzenpanorama>

9 <http://www.qualipass.info/>

1.6. A validáció és a létező, illetve formálódó kreditrendszer és a tanegység-alapú vagy moduláris szerkezetű képesítési rendszer közötti kapcsolat

Németországban nem működik a nem formális és informális tanulás elismerését célzó kreditrendszer. Ráadásul a szakképzésben nincs modularizált rendszer, bár a képzési modulok (*Ausbildungsbausteine*) megjelenése az iskolai szakképzésben ebbe az irányba mutat.

A kreditrendszer és a validáció között létrejövő kapcsolatot kétféleképpen lehet elképzelni. Először is, az Európai kreditátviteli rendszer (ECTS) szerepet játszik a szakképzésben megszerzett képesítések egyetemi akkreditálásában. Másodszor, a szakoktatásra és szakképzésre vonatkozó európai kreditrendszert (*European Credit System for Vocational Education and Training – ECVET*) egy kísérleti programban (DECVET) tesztelik. Mindkét rendszert az oktatási minisztérium támogatja, de még a próba fázisában vannak. A kreditrendszerek mennyiségi módon egészítik ki a validációs folyamatokat, mert segítségükkel a nem formális és a formális módon megszerzett tudás kreditekben határozható meg.

1. példa. Az előzetes szakmai tanulmányok jóváírása (kreditálása) a felsőoktatásba lépés során: ANKOM

Az oktatási minisztérium indította el az ANKOM elnevezésű kísérleti kezdeményezést 2005–2008 között. A fő cél az volt, hogy kialakítsák azokat a módszereket, amelyek segítségével a képzések során megszerzett kompetenciákat és képesítéseket azonosítani lehet és fel lehet mérni, továbbá a felsőoktatásban kreditekkel lehet értékelni. Az összehasonlítás alapját a szakképzés és az egyetemi képzés tanulási kimenetei közötti ekvivalencia adta. Az ANKOM speciális jellegzetessége, hogy a felsőoktatási intézmények nem annyira munkavégzés-alapú, mint inkább kompetencia alapú módszereket alkalmaznak az értékelés során.

A 2. példa: A szakoktatásra és szakképzésre vonatkozó kreditrendszer (német rövidítése DECVET) kifejlesztése

Ennek a kezdeményezésnek a középpontjában az iskolarendszerű szakmai képzés és a duális szakképzés vertikális és horizontális határterületein való átmenetek fejlesztése áll. Kiindulási pontként az egyes képzési területek tanulási eredményeinek leírását veszik, s így a projektek megpróbálnak értékelési, egyenértékűséget megállapító és kreditátszámítási eljárásokat kidolgozni, kipróbálni és alkalmazni. Ahol lehet, figyelembe veszik az ANKOM-kezdeményezés eredményeit is, és igyekeznek a szakoktatás és szakképzés keretfeltételeire is alkalmazni azokat.

A nem formális és informális tanulás validációjának mértéke mindkét példában az egyedi esettől függ. Elsősorban a formális képzések lényegesek a kreditálási döntések során, de a gyakorlati szakmai tapasztalatokat is számításba veszik.

1.7. Finanszírozási keret

A teljes költségvetésről nem lehet adatokat elérni; nem létezik átfogó és egységes finanszírozási keret. Támogatás érkezik a hatóságoktól éppúgy, mint a privátszférából vagy a harmadik szektorból.

A kamarák az információért, a tanácsadásért és a validációért felelősek a formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgáira vonatkozóan. Ezeket a kamara tagsága támogatja. A jelentkezők fizetik a felkészítő kurzusokat és a vizsgadíjakat. Ha egy vállalat küldi a jelentkezőt, akkor az rendszerint át is vállalja ezeket a költségeket. A munkaügyi központ is fizethet egyes részeket meghatározott programjai segítségével.

Ami a felsőoktatásba való belépést illeti, az egyetemek túlnyomórészt a tartományi költségvetésből kapnak támogatást. Az információközlés, a tanácsadás és a validáció ebbe a keretbe illeszkedik.

A ProfilPASS-rendszer példa a közsféra és a magánsféra társulására. Eredetileg az oktatási minisztérium és az EU támogatásával indult a projekt, ma pedig részben a ProfilPASS-dossziék terjesztése finanszírozza (ennek a jelentésnek a megírásakor egy dosszié ára 27,90 euró, hozzávetőleg 7700 Ft).

1.8. Adatok a kedvezményezettekről

2006 óta több mint 80 000 ember használta a ProfilPASS-t, ezek fele (43 000) volt felnőtt, a másik fele (41 600) fiatal. Jelenleg több mint 4000 ProfilPASS tanácsadó („Beratende”) dolgozik, körülbelül 70 „multiplikátor” és több mint 50 ügynevezett dialógusközpont (Dialogzentrum) működik.

2. SZERVEZETI SZINT

2.1 A formális oktatási és képzési szektor szerepe, beleértve a képzésszolgáltatókat is

Németországban a validáció számos olyan megközelítésével találkozhatunk, melyeket nem rendeznek jogszabályok. Az egyetemek csak azért felelősek, hogy a szakképzés során megszerzett kompetenciákat elismerjék, valamint hogy a szakképesítéssel rendelkezők egyetemre történő bejutásáról döntsenek. Az egyetemek általában saját álláspontot alakítanak ki, amely illeszkedik az országosan érvényes törvényi szabályozáshoz.

Az illetékes hatóságok (kézműves-, ipar-, üzleti, agrárkamara) azért felelősek, hogy a szakképzési oklevelet kiadják. A szakmai kompetenciákat a formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgája alapján akkreditálják. Ehhez a képzési szabályokat veszik alapul.

2.2. A meglévő tájékoztató, tanácsadó és útmutató intézmények és hálózatok szerepe

Németországnak nincs olyan központi információs rendszere vagy minisztériuma, amely a nem formális és informális tanulás során megszerzett kompetenciák validációjáért lenne felelős. A legtöbb illetékes hatóság a honlapján kínál információt és kapcsolattartó személyt a formális képzésben részt nem vett, vizsgára jelentkező tanulók vizsgájához.

Hasonlóan, az egyetemek is a honlapjukon adnak információt arról, hogyan léphetnek a felsőoktatásba a szakmai képesítéssel rendelkezők. Ez idáig hálózatok nem alakultak ki.

2.3. Validáció a magánszektorban, és a magánszektor résztvevőinek szerepe

Amint korábban már említettük, a társadalmi partnerek (kamarák) részt vesznek (,illetékes hatóságként') a formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgájának megalkotásában és a nemzeti képesítési keretrendszer kidolgozásában.

Léteznek vállalatspecifikus, valamint szektorspecifikus megközelítések is, amelyeket a vállalatokon belül használnak. A nagy- és középvállalatok esetében az emberierőforrás-menedzsment részlegei érdekeltek, míg a kis- és középvállalatok szektorában ezeket a lépéseket nyilvános projektek vállalják, amelyekbe különféle résztvevők kapcsolódnak be. Erre példa, hogy a Szövetségi Gazdasági és Technológiai Minisztérium megbízta a kis- és középvállalatokat egy mintaoklevél kifejlesztésével. A projektben a bevándorlók helyzetét és kompetenciáját értékelik. Másik példa a „ProfilPASS a gazdaságban” elnevezésű projekt, melynek célja, hogy a ProfilPASS-rendszert tesztelje, értékelje és illesztesse a magánvállalatok igényeihez. Ebben a tekintetben, a ProfilPASS olyan sikeres rendszer, amely támogatja a vállalatokat abban, hogy olyan kompetenciakezelő rendszert hozzanak létre, amely az informális módon szerzett kompetenciákat nagymértékben figyelembe veszi.

2.4. Validáció a harmadik szektorban, és a harmadik szektor résztvevőinek szerepe

Vannak olyan speciális megközelítések, amelyeket a családra, a fizetés nélkül dolgozókra vagy a bevándorlók sajátos jellemzőire szabtak, s amelyeket különböző projektekben dolgoznak ki. Különböző résztvevők érdekeltek ezekben a nyilvános projektekben. Vegyük például a „kulturális területen szerzett kompetenciák igazolását” (Kompetenznachweis Kultur¹⁰), az oktatási minisztérium egyik projektjét. Ezt a portfóliódokumentumot olyan fiatalok számára adják, akik aktívan részt vesznek a művészeti és kulturális eseményekben.

Másik példa az „Ifjúsági igazolás”,¹¹ amely az Európai Bizottság nem formális és informális tanulás elismerését előmozdító stratégiájának része. Ez a „Fiatalok Lendületben” (Youth on the move) program részeként ennek projektjeit dokumentálja, és a fiatalok és az ifjúsági munkások aktív európai állampolgárságának kialakítását, valamint hozzájárul az ifjúsági munka társadalmi elismerésének erősítéséhez azáltal, hogy egy bizonyítványban láthatóvá teszi és validálja a kompetenciákat.

Egy új keletű beszámoló az európai önkéntes munkáról számos németországi kezdeményezést mutat be, amelyek az önkéntes munka során szerzett kompetenciákat és képességeket rögzítik.¹² Az ifjúsági szektorban az önkéntes munkát elismerhetik bizonyítvány, kártya vagy iskolai igazolás kiadásával. Egyik példa erre az ifjúsági vezetők kártyája, a ‘Jugendleiter/in-Card’ vagy ‘Juleica’¹³, amely az ifjúsági önkéntes munka legismertebb bizonyítványa (körülbelül 3000 ilyen kártyát adnak ki minden hónapban).

További példa az a bizonyítvány, amelyet olyan fiataloknak adnak, akik egy önkéntes évet töltenek el szociális vagy környezetvédelmi szolgálatban. Ez a bizonyítvány bemutatja az adott önkéntes munka típusát és időtartamát, és néha értékelést, valamint a szolgálatuk alatt megszerzett szakképesítést is tartalmaz.

Némely tartománynak saját rendszere van a kompetenciák elismerésére. Például Baden-Württembergben a „Qualipass” a (12–25 év közötti) fiatalok gyakorlatban (önkéntes munka, szakmai gyakorlat, külföldön töltött idő) megszerzett tapasztalatait és kompetenciáit dokumentálja. További példák a *Hamburger Nachweis*, *Berliner FreiwilligenPass* és a *EhrenamtsCard* Hessenben.

Azok a fiatalok, akik nemzetközi környezetben (beleértve Németország területét is) végeznek önkéntes munkát, nemzeti szintű „Nemzetközi bizonyítvány”-t (*Nachweise International*) kapnak, amely önkéntes munkájuk különböző elemeit ismeri el (részvétel, elkötelezettség, kompetencia).

2.5. A szervezetek költségei

Ezeket a költségeket nem lehet pontosan meghatározni. A szabályalkotói szintű esetek rendszerint az intézményi felajánlások részei, így a költségek sem képeznek külön részt. A rendkívül sokféle forráskönyvnek köszönhetően a ProfilPASS-rendszer költségeit sem lehet körülírni. A célcsoporttól függően pár órás munkától kezdődően a többhetes tevékenységig többféle munkáról szó lehet.

10 <http://www.kompetenznachweiskultur.de/>

11 <http://www.youthpass.eu/en/youthpass/>

12 http://ec.europa.eu/citizenship/news/news1015_en.htm,

13 <http://www.juleica.net>

3. AZ EGYÉNI SZINT

3.1. Tudatosítás és toborzás

Számos projekt esetében, különösen a jogilag nem szabályozott területeken, a tudatosság növelése javult az utóbbi években, de még mindig nagyon sokan semmit nem tudnak ezekről a lehetőségekről. Emellett a meglévő eljárások esetében nagymértékben hiányzik az áttekinthetőség. Az internet, egyéb informatikai lehetőségek és az írott információk tipikus csatornái az információközlésnek. A tartalmat pedig célcsoport-specifikus módon mutatják be.

3.2. Útmutatás és tanácsadás

Nem létezik olyan országos tanácsadás, amely minden létező programot lefedne; ehelyett sokkal inkább az egyedi kezdeményezések saját tanácsadása működik. A ProfilPASS-rendszeren belül például egy speciális tanácsadást alakítottak ki, az 55 országos dialógus-központtal, amelyek a saját régiójukban népszerűsítik a rendszert. Ezek a terepmunkát végző emberek a tanácsadókkal együtt hálózatot alkotnak, s a rendszer használói így kaphatnak információt az informális tanulásról és annak elismeréséről. A kompetenciák azonosítása még a személyre szóló oktatási terv kialakítása előtt megtörténik. A szolgáltató felelős a tanácsadásért; ezért van az, hogy a tanácsadás a szolgáltatók célcsoportjára van szabva. A konzultáció mindig személyre szabott, hiszen a ProfilPASS egyéni és személyes eszköz. Tervbe van véve egy e-portfólió kifejlesztése is. A 80 000 ProfilPASS-felhasználó nagy része igénybe veszi a felajánlott tanácsadást.

A formális képzésben részt nem vett tanulók vizsgáját illetően, a kamara által vállalt támogatás nagyságrendje jelentős. A tanácsadás mindig a végső vizsgára történő belépés szempontjából sikeres jelentkezést célozza meg. A használók tanácsadást kapnak, és ha szükséges, akkor további képzésben való részvételre hívják fel a figyelmüket. A vizsgára való sikeres jelentkezés esetén a használók a vizsgára való felkészülésre vonatkozó további információkat kapnak.¹⁴

3.3. Az egyének költségei

Mivel az egyes megoldások jelentősen különböznek egymástól, ezért nehéz pontos számokat mondani az egyének költségeit illetően. Ám meg lehet különböztetni az erőteljesen egyénre orientált megoldásokat, amelyekben az egyén kompetenciáit dokumentálják, a globális megközelítéstől, amelyek célja, hogy a korábban megszerzett kompetenciákat elismerjék. A kompetenciáik dokumentálása nagyon komplex feladat. Mégis, az egyedi kezdeményezések felkínálják azt a lehetőséget, hogy valaki tanulási eredményei az elismertetési folyamatba bekerüljenek.

---

¹⁴ Ilyen program például a „Perspektive Berufsabschluss“: <http://www.perspektive-berufsabschluss.de>

3.4. Speciális célcsoportokra irányuló kezdeményezések

A nem formális képzésből jövő tanulók vizsgálja, mint lehetőség, azokat az embereket célozza meg, akik rendelkeznek szakmai tapasztalattal, és legitimálja arra a szakmai záróvizsgára való bocsátásukat, amely egyébként a duális szakképzésen belüli formális képzést írja elő.

A felsőoktatásba való belépés azon emberek számára is lehetővé válik, akik rendelkeznek szakmai gyakorlattal, de nem rendelkeznek azzal a formális képesítéssel, amelyet egyébként megkövetelnek az egyetemre történő belépéshez.

Azért, hogy elkerüljék a diszkrimináció hatásait, a ProfilPASS-rendszer kifejlesztett egy nem célcsoport-specifikus megoldást. Ilyenek a korábban már felsorolt szakmai visszatérők kompetencia-mérlege, kompetenciapanoráma a migránsok számára, az önkéntes munka kompetenciaigazolása, a kulturális területen szerzett kompetenciák igazolása és a *qualipass*.

3.5. A validáció révén elérhető egyéni előnyök bizonyítéka

Amint fentebb már megjegyeztük, a formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgálja a teljes képesítéshez vezet a munka közben való tanulás elismerésével. A formális képzésben részt nem vevő tanulók vizsgáinak előnyeit elemezte az 1990-es évek elején egy tanulmány.¹⁵ A vizsgálat során olyan pozitív hatásokat állapítottak meg, mint a szakmai előrelépés, a nagyobb munkabiztonság, a személyes fejlődés és a jobb lehetőségek a jövőre nézve.

A ProfilPASS-rendszer fejlesztését a tanácsadók és a használók véleményének megkérdezésével egyidejűleg végezték, így az előnyöket is felmérték, és az eredményeket beépítették a rendszer fejlesztésébe. Az előnyök között olyanok szerepeltek, mint a saját képességek és kompetenciák nagyobb mértékű tudatosítása, ennek következtében nagyobb motiváció a további tanulásra vonatkozóan, és a szakmai kihívásokra adott jobb válaszok lehetősége. Voltak egyéni kutatások is a portfólió megközelítés gyakorlatára és előnyeire vonatkozóan, amely szintén hasonló eredményekre vezetett.

Ezek az előnyök akkor is megmutatkoznak, ha validáció nem történt. A tudás azonosítása és a dokumentálás lépései magukban foglalják a tanulási eredményekre és a saját kompetenciákra vonatkozó önreflexió és a tudatosítás folyamatát. Ez pedig egyik előfeltétele egy később lehetséges további előnynek.

---

15 Hecker, Ursula (1994): Ein nachgeholtter Berufsabschluss lohnt sich allemal – Externenprüfung in der Praxis. In: Berufsbildung in Wissenschaft und Praxis. Jahrgang 23, Heft 6, S. 27–33.

4. MINŐSÉGBIZTOSÍTÁS ÉS ÉRTÉKELÉS

Németországban nincs elfogadott és átfogó képzési keretrendszere a nem formális és informális tanulásnak. Ehelyett konkrét minőségi standardok kerültek kifejlesztésre, melyek rendszerint a nem formális és informális tanulás validációjának Európai Közös Alapelveire (*European Common Principles*) épülnek. Ezeket a minőségbiztosítási szempontokat maguk a projektek fejlesztik ki, és olyan érdekcsoportokkal vitatják meg, amelyekben gyakorló oktatók, politikusok és kutatók vesznek részt. Mindegyik megközelítés alapvetően a nem formális és informális tanulás validációjának európai irányelveit veszi alapul.

Az alábbiakban ebben a jelentésben felsorolt három kezdeményezés minőségbiztosítási rendszerével és értékelésével foglalkozunk.

4.1. ANKOM

Az Oktatási és Kulturális ügyek Minisztériuma Szövetségi Konferenciájának 2002. június 28-i rendelete (illetve annak kiegészítése) azt mondja ki, hogy az elismertetéseket az egyetemek új akkreditációs minőségbiztosítási rendszere alapján kell szabályozni. A német szövetségi kutatási és technológiai minisztérium kezdeményezésére egy megfelelő teljesítési index került kidolgozásra. A kész minőségbiztosítási irányelveket a 2008-as konferencián vitatták meg az akkreditációs tanáccsal, az akkreditációs ügynökségekkel, a projektképviselekkel és más résztvevőkkel. A konzultációs folyamat 2008 őszén ért véget.

Jelenleg a validációs eljárásoknak nincs rendszeres értékelése a felsőoktatásban. Az ANKOM-projekt eredményei kapcsolódnak a validáció átfogó keretének kifejlesztéséhez a szakképzett dolgozók felsőoktatásba történő belépésének vonatkozásában. Az egyetemi tanárok körében közvéleménykutatást végeznek a szakképzett dolgozók az egyetemi helyzetéről, többek között az informális úton megszerzett kompetenciák elismertetésével kapcsolatos tapasztalataikról.

4.2. ProfilPASS

A ProfilPASS-tanácsadók nagyfokú szabadsággal rendelkeznek azért, hogy a különböző feltételekhez illeszthessék tevékenységüket. A ProfilPASS minőségkonceptiója a megegyezés szerinti standardokhoz való igazodás által biztosítja a tanácsadók szabadságát és a résztvevők érdekeinek képviseletét. A munka bemeneti, kimeneti és a folyamati dimenziójának standardjai most kerülnek kidolgozásra. A ProfilPASS-rendszer további fejlesztését a tanácsadók, résztvevők, dolgozók visszajelzései és az időszakonkénti értékelés teszi lehetővé.

4.3. A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgája

A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgájára történő felvétel kritériumait a szakképzési törvény 43. §-a (BBiG) mondja ki:

- » Azok a személyek bocsáthatók a szakmai vizsgára, akik igazolni tudják, hogy a vizsga tárgyát képező szakterületen dolgoztak legalább a képzési idő másfélszeresének megfelelő időtartamig.

- » Ilyen, az adott szakmában végzett tevékenységként beszámítanak más, szakmához tartozó képzésben eltöltött időt is.
- » A vizsgára bocsátás akkor engedélyezett, ha a jelentkező a referenciák bemutatása által vagy más bizonyítékok szolgáltatásával hitelt érdemlően tudja bizonyítani, hogy megszerezte a szükséges kompetenciákat.
- » Külföldi oktatási képesítések is elismerhetők az engedélyezéshez.

A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgájának még nem történt meg az általános értékelése. Jelenleg kutatási projektek folynak annak érdekében, hogy átláthatóvá tegyék a különféle megoldásokat, és hogy a megfelelő standardok kifejlesztéséhez megteremtsék az alapokat.

5. ÉRTÉKELÉSI MÓDSZEREK

5.1. A felhasznált módszerek

A formális képzésen kívülről jövő tanulók vizsgájára vonatkozóan nem lehet részletes információt adni az értékelési módszerekről. A módszer és a minőségbiztosítás tekintetében nincs különbség a szokásos képzési vizsgák és a kívülről jövő hallgatók vizsgája között – a teljesítés az egyén sikeres vizsgáját jelenti, a vizsgára bocsátás pedig a kompetenciák érvényes dokumentációval történő igazolása alapján történik. Egy jelenleg is folyó kutatás mutatott rá, hogy a legtöbb esetben a vizsgára bocsátás olyan bemeneti követelmény alapján történik, mint például munkában megszerzett tapasztalat. Mindemellett a szaktudás igazolása alapján történő vizsgára bocsátás meglehetősen ritka. A kívülről jövő hallgatók vizsgára történő bocsátását mindig esetről esetre nézik át.

A felsőoktatásban a portfólióértékelés a leggyakrabban használt módszer. Ezek leginkább formális bizonyítványokat tartalmaznak.

A ProfilPASS-rendszeren belül elsősorban a deklaratív (a résztvevők saját nyilatkozatán alapuló) módszer kapcsolódik a portfóliómódszerhez. A ProfilPASS-rendszerben használt értékelési módszerekről – amely a validációt formáló módszer – további információkat az alábbi keretes szövegben kínálunk.

ProfilPASS – „Többet tehetsz, mint gondolod!”

A ProfilPass a szakszerű irányítás melletti önértékelésre épül. A rendszer célja, hogy áttekintse, dokumentálja, és értékelje az informális úton szerzett kompetenciákat, függetlenül a kompetenciák megszerzésének helyétől és módjától. Minden tanulási helyzetet számításba vesz, amely életünk során teret adhat a kompetenciák megszerzésének. Az elképzelés az, hogy sok ember csak a saját életének kritikai reflexiója során ismeri fel saját kompetenciáit és azok értékét.

A ProfilPASS-rendszert két szorosan összefüggő elem alkotja: a ProfilPASS-dosszié és a szakértői segítség.

A ProfilPASS-dosszié portfólióként működik, amely az egyéni kompetenciákat önéletrajzi és rendszerezett módon azonosítja és dokumentálja. Ez a folyamat a képzett szakértői segítséggel egészül ki.

A ProfilPASS-dossziét az alábbi részek alkotják:

1. rész: **„Az életem – áttekintés”**, amely az egyén életének különböző szakaszaiban (iskola, munkahely, család, szabadidő) végzett tevékenységek azonosításában segít.

2. rész: **„Működési területeim – dokumentáció”** az egyén életének különböző területeire történő mélyebb reflektálásban segít. Az itt feltett kérdés: *„Ezen működési területek közül melyik különösen fontos számomra? Milyen tevékenységekkel foglalkoztam, milyen kompetenciákat és képességeket használtam, és hogyan értékelem azokat?”*

3. rész: **„Kompetenciáim – konklúzió”** az a rész, ahol a felhasználó összegzi a kompetenciáit és képességeit.

4. rész: **„Céljaim és a következő lépések”** részben a felhasználó leírhatja vágyait és céljait.

A képességeket és a kompetenciákat ezután egy négyszintű skálán értékelik:

1. szint: olyan tevékenységek, amelyeket egy másik személy felügyelete vagy irányítása alatt végezhet;
2. szint: olyan tevékenységek, amelyeket önállóan végezhet a családi körülmények között;
3. szint: olyan tevékenységek, amelyeket önállóan végezhet más környezetben (más helyzetben, feltételek között, helyen, munkakörülmények között);
4. szint: olyan tevékenységek, amelyeket önállóan végezhet más környezetben, másoknak is kifejtve és megmutatva.

A „ProfilPASS Plus” dossziében van egy kiegészítő rész is, amelynek segítségével oklevelek, kompetenciaigazolások, részvételi igazolások, referenciák mutathatók be.

A ProfilPASS-rendszer fontos része a szakértői segítség, mivel nélkül bonyolult lehet az egyén számára a kompetenciák és képességek azonosítása. A szakértők segíthetnek az olyan képességek felismerésében is, amelyeket egyébként észre sem vesz az adott személy. A segítség ezért egyénenként és csoportos formában is biztosított.

További információk a ProfilPASS honlapon találhatóak: <http://www.profilpass-online.de/index.php>

5.2. A felhasznált módszerek előnyei és hátrányai

A portfóliómódszert az elemzési és reflektív követelmények miatt túl bonyolultnak tartják a tanulási nehézségekkel küzdő emberek számára, különösen annak írott formájában. Továbbá a módszerek kognitív irányultsága problémát jelent a gyengébb képességű célcsoportok számára. Az önértékelés bonyolult lehet ezeknek az embereknek, de a tanácsadás során ezen a területen is fejlődhet a kompetenciájuk.

6. A VALIDÁCIÓBAN KÖZREMŰKÖDŐK

6.1. A validációban közreműködők profilja

Az illetékes hatóságok tisztviselői döntenek a formális képzésen kívülről jövő tanulók szakmai vizsgára bocsátásáról. A vizsgáért a vizsgabizottság elnöke a felelős, azonban nem létezik olyan specifikus profil, amelynek a vizsgabizottság elnöke meg kell, hogy feleljen. (Természetesen az elnöknek éppúgy, mint a vizsgabizottság tagjainak, a vizsga minden területén kompetensnek kell lennie.)

A tanári kar dönt a felsőoktatásba történő belépés validációs folyamatáról. A specifikus profil a mérvadó szakmai háttér.

A ProfilPASS-tanácsadóvá válás feltétele vagy a tanácsadás területén megszerzett formális képesítés, vagy a tanácsadás területén folytatott későbbi tanulmányokkal összekötött szakmai tapasztalat.

6.2. A közreműködők képzése és támogatása

A felsőoktatásban úgy, mint a formális képzésen kívülről jövő tanulók szakmai vizsgájára vonatkozóan, nincs elérhető információ a közreműködők képzését és támogatását illetően.

A ProfilPASS-rendszerben a tanácsadóknak egy kétnapos képzésen kell résztvenniük, melynek során meg kell ismerniük a rendszer kialakulását és filozófiáját, a kompetenciák kifejlesztését és rögzítését és a kurzus kialakításának módját. A tanácsadóvá válás feltétele a tanácsadás területén szerzett formális képesítés, vagy a tanácsadás területén folytatott más tanulmányokkal társított szakmai tapasztalat. Továbbá mindig vannak olyan, a dialógus-központok vagy az országos szolgáltatóközpont által szervezett értekezletek, amelyeken tapasztalatcserét folytatnak egy-egy helyi, regionális vagy országos témára fókuszálva.

6.3. Képesítési követelmények

A ProfilPASS program keretében kutatást végeztek, hogy a jövőbeli tanácsadók tapasztalatait összegyűjtsék. A tanácsadókat képzéseken készítik fel, hogy a ProfilPASS-rendszert a szabvány szerint alkalmazzák. A ProfilPASS-tanácsadói munkakörbe történő belépés az ekvivalens képesítések elismerése által is lehetséges. Ilyenek az életrajzi módszerekkel igazolt tapasztalat, vagy a tanácsadás iránti kompetencia igazolása, de az érdeklődőknek rendelkezniük kell egyetemi diplomával, és előnyt jelent a tanácsadói szakmai tapasztalat. Az egyetemi diploma hiánya esetén a munkatapasztalatot a jelentkezési lapon lehet igazolni, és a bizonyítványokat, igazolásokat kérésre fel kell mutatni. Minden egyes jelentkező felvételéről külön döntenek, majd a képzési alkalmakat a tanácsadók fizetik.